

Kolikrát jen já musel po svém příjezdu do Říma v sedmdesátých letech vysvětlovat etymologii jména „Špidlík“ sloupům našeho Historického institutu jako byl Burrus, Batllori, Zubillaga, Lamalle, Dalmases, Egaña, Schuhmacher, Polgár, De Aldama, Scaduto a Colpo! Začínal jsem líčením pravé moravské zabíjačky, protože v ní při děláním jitrnic hrají špidlíci důležitou roli. Musel jsem vždycky jako kluk zašpičatit pořádnou kopku špejlí, aby je měl náš řezník, bratranec Bohuš, také Koláček, po ruce. Nejprve „naládoval“ (tak to říkal dědoušek za císaře pána) či „nabíjel“ (to se říkalo za první republiky) vypraná střívka prejtem a pak je rychle propichoval „špidlíky“ tedy zašpičatěnou špejlí, kterou pak ulamoval. Na obou koncích jitrnice zůstaly tak tři až čtyřcentimetroví špidlíci. Naše chodící encyklopedie P. Mario Colpo vtipně poznamenal „Nomen omen“. Latina má úžasnou přednost, že dvěma slovy dokáže říci tak mnoho. Český bych musel vysvětlovat: Jméno je znamením, předzvěstí, co ta osoba je a znamená a že bez těch špidlíků by prej, to nejcennější na jitrnici, vyklouzlo a zůstalo by jen střívko. Moudrý úsměv P. Colpa jen pečtil, rozumíme si: Jméno plně vystihuje velikost i bohatství otce Špidlíka.

V posledních dnech, po jeho smrti 16. dubna 2010, jsem četl hodně nekrologů, kázání, soustrastných telegramů i novinových článků – in memoriam P. Špidlík. S mnoha věcmi bylo třeba souhlasit, ale pořád mi něco chybělo, aby postava P. Špidlíka byla dokreslena. Nabodl mě titulky ve zpravodajství: „Dokázal vykládat vtipy i papeži“. Zdálo se mi to jako troškaření. Tehdy křísil nápad, že „našeho Tomáše, kardinála Špidlíka“ mohou dokreslit jenom jeho vtipy, tedy žádná svatozář či chvalořeči.

Každý rok jsme se asi čtyřikrát pravidelně setkávali „u Špidlíků“, tedy my, jezuité žijící, studující nebo jako on přednášející v Římě. Při každém posezení došlo k souboji ve vyprávění vtipů, úplný ohňostroj. V prvních letech po příchodu z husákovského totalitního režimu jsem byl nabit politickými vtipy a tak jsem dokázal držet krok s jeho zásobou v „patrontaši“. Avšak brzo jsem ztrácel dech, protože jsem neměl čerstvý přísun z vlasti. A tak on bez konkurence kraloval a nejméně půlhodiny dokázal vystřelovat své prskavky vtipů. Pamatuji si ještě na první souboje ve vyprávění vtipů.

P. Špidlík: Dva muži jedou ve vlaku. Jeden říká naproti sedícímu: „Znáte poslední vtip o karabiniérech? (To jsou italské policisté). Ten druhý se zatváří přísně: „I já jsem členem pořádkových sil“ „No, dobrá, budu jej tedy vyprávět pomalu a dvakrát!“ Já mu replikoval: „Víte, jaký je rozdíl mezi indickou ženou a naším estébákem? (Chvilé rozpaků a mlčení.) Pak s ukazovákem uprostřed čela: „Indická žena tu má červený bod, estébák tu nemá nic!“

Počátkem října 2003 dostal úřední pozvání od kardinála státního sekretáře Sodana. P. Špidlík si myslel: Zase nějaké problémy. Jako „peritus“ budu muset radit nebo vyjádřit svůj názor. Trochu se zarazil, když viděl vedle kardinála Sodana podsekretáře a dalšího preláta. Pak už jen slyšel slavnostní: „Reverendissime pater, Jeho Svatost, Jan Pavel II. se rozhodl jmenovat (v italském originále je „elevare – vyvolit, povýšit) kardinálem. Přijímáte? – I jinak odvážnému a pohotovému rodáku z moravských Boskovic zatrnulo. Ale ne nadlouho. Brzo se prodralo jeho rty: „Sì accetto!“ (Ano, přijímám) Pak následoval liturgicky velebný, ale i trochu srdečný amplex kardinála Sodana doprovázený blahopřáním, které skončilo slovy: „A napříště žádné potměšilé vtipy, reverendissime!“ Nebylo to doprovázeno zvednutým ukazovákem, ale přesto z toho vanulo kuriální varování. P. Špidlík však pohotově odpověděl jako vzorný žák před panem učitelem: „Ano, eminence, nyní budu vyprávět jen vážné, důstojné, ba svaté vtipy“ Šibalské přimhouření očí říkalo: Rozumíme si, že ano!

V prvním postním týdnu 1995 dával exercicie římské kurii za účasti Jana Pavla II. Je už tradiční, že před exerciciemi má exercitátor audienci, při níž mu Svatý Otec vyjadřuje svá přání. Je to formalita, protože už dávno je vše napsané, ale přesto jejich setkání mělo hřejivý ráz. P. Špidlík už byl na odchodu, když na něho papež zavolal: „A nezapomeňte na své vtipy!“ Právě tohle povzbuzení P. exercitátor potřeboval. Předkládal jednoho dne látku k meditaci o Nejsvětější Trojici. Uvědomoval si, jak jsou teologické pravdy vysoké, obtížné k poslouchání natož k meditaci. A tak to zakončil vyprávěním: „Jednou kapucíni pozvali jezuitu na svátek Nejsvětější Trojice, aby měl slavnostní kázání. Kostel byl naplněný, jméno kazatele táhlo. Navzdory tomu, po nějaké chvíli kazatel cítil, jak na všechny padá únava (a přitom P. Špidlík viděl před sebou kardinála Gantina, jak blaze klímá v první řadě.) I sáhl k příběhu: Drazí věřící, tajemství Nejsvětější Trojice lze snadno pochopit – hlavy v kostele se zvedly a pozornost se zvýšila. To máte jako v rodině. Bůh Otec – to je jako otec rodiny, Bůh Syn, no, to jsou děti a Duch svatý je přece láska, tedy to

je matka“ A rázně uťal: AMEN. - Sestupoval s kazatelny a hrnul se za ním bratr sakristán. Dohonil ho až v křížové chodbě: „Padre! Padre! Moc vám děkuji. Vy jste mi tak krásně vysvětlil, proč naše generální kapitula skončila tak katastrofálně. Naši otcové kapituláři se ji rozhodli konat v klausuře!“ A v té chvíli se už kardinál Ratzinger, sedící v první řadě srdečně rozesmál, brzo se přidávali další. (Pohotový fotograf udělal fotku a L'Osservatore Romano ji přineslo v celé kráse.) Na Jana Pavla II., který seděl ve výklenku za záclonou, nebylo vidět, ale jistě se smál také. Proč? Žena nesmí do klausury, a proto je-li Duch svatý žena, pak, musela generální kapitula bez přispění Ducha svatého ztroskotat.

Po exerciciích pak mívá exercitátor opět audienci u Svatého Otce a tehdy se zrodil onen nádherný vtíp, který sice čeští novináři uváděli, ale zkomoleně, zkráceně.

Po krátkém rozhovoru, který tvoří hlavně slova díky za exercicie, papež uděluje exercitátorovi požehnání, k němuž si má kleknout. P. Špidlík se naklonil k papežovi a pošeptal mu: „Svatosti, já mám bolavé nohy. Nemohu si kleknout“. Jan Pavel II. suverénně: „Nic si z toho nedělejte, já také!“ A tehdy zajiskřila ona pointa P. Špidlíka **„Svatosti, jak jsme šťastni, že to stárnutí začíná od nohou a ne od hlavy“**.

Při jednom vánočním setkání „u Špidlíků“ se nám pochlubil, ba téměř jásal:

„Mám papežské schválení na jeden svůj vtíp“. Pochopitelně jsme byli zvědaví na který. Tu však je nunto předslat malé vysvětlení. Jan Pavel II. pravidelně zval na večeri, každých čtrnáct dní, tři profesory z Orientálního institutu, kteří měli jediný úkol, aby před ním během večere diskutovali o nějakém tématu východní spirituality, aby byl tak informován o této teologické oblasti. Pokaždé byl přítomen P. Špidlík. Ti dva další se střídali. Na závěr pak už u čaje nebo kávy se rozhovor odlehčil a to byla příležitost na vyprávění vtípů. P. Špidlík tedy vyrazil: „Svatosti, jak se v Polsku definuje absolutní nic? Nastala dramatická pauza. Papež několikrát rozvláštěně vyslovil: Absolutní nic? Absolutní ... nic??? S přimhouřenýma očima a lišáckým úsměvem naznačil, že se vzdává: „Absolutní nic - to je litr vodky pro dva Poláky!“

Nejen že se Jan Pavel II. srdečně zasmál, ale pak týž vtíp vyprávěl při návštěvě římského semináře asi dvěma stům bohoslovců a sympatizujících studentů. Odtud pocházelo ono vítězoslavné: „Mám papežské schválení na svůj vtíp!“

Je to asi světový unikát. Když se blížily 90. narozeniny otce kardinála Špidlíka, vydalo malé téměř rodinné nakladatelství Centra Aletti „Lipa“ v prosinci 2009 celou knížku jeho vtípů. Asi aby to nezpůsobilo pohoršení, mají titul: APOPHTEGMATA ANONIMA, tedy anonymní vtípy v duchu rčení otců pouště. Já dostal při blahopřání jubilantovi už jen druhé vydání. Uvedu aspoň pár ukázek z těch **vážných, důstojných ba svatých**, jak sliboval nově jmenovaný kardinál státnímu sekteráři kardinálu Sodánovi.

Jeden Neapolitán jede 180 km rychlostí. Veze jednoho Miláňana, Toskánce a dalšího Neapolitánce. Najednou Miláňan, když si uvědomil šílenou rychlost, říká: „Zastav, já vystoupím“ – „Neboj se, já mám anděla strážce.“ – „Řekl jsem, zastav! – Jedou dál a po nějaké chvíli říká Toskánec: „Zastav, chci vystoupit“ – „Říkal jsem, že mám anděla strážce“. „Zastav“, téměř zařval Toskánec. Nakonec i Neapolitán žádá: „Zastav, i já chci vystoupit!“ – „že se nestydíš! I Neapolitán nemá důvěru v mého anděla strážce?“ – „Zastav!!!“ – A řidič zůstane sám, ale pokračuje ve své šílené jízdě. Najednou mu někdo zaklepe na rameno a řidič se ptá: „A ty, kdo jsi?. Jsem tvůj anděl strážce, zastav, chci vystoupit!“

Dva faráři diskutují, zda se i dnes dějí zázraky. První to popírá, druhý však naléhá: „O jednom mohu vydat svědectví. Šel jsem na procházku do lesa a najednou se přede mnou objevil velký medvěd. Já udělal kříž a hlasitě jsem říkal: Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého ... a medvěd se dal ihned na útěk“. Druhý farář však zvolal: „To není žádný zázrak. Ten medvěd vzal nohy na ramena, protože si myslel, že chceš začít kázání!“

Jedna stará paní šeptá ve zpovědnici: „ Otče, když jdu večer spát, neodpustím si, abych se nepodívala do zrcadla a abych se neobdivovala, jak jsem krásná. Co říkáte? Je to pýcha nebo marnivost?“ - Ani jedno ani druhé, to je strašný blud!“

Maminka se ptá malého Petříčka: „Jak se učíš katechismu? „ Petříček pohotově: „Pan kaplan nám říká, že je lepší naučit se nazpaměť některé texty evangelia a pak je použít, když se naskytne příležitost.“ Maminka celá hrdá: „To je pěkné, právě tak to máš dělat!“ Druhého dne ráno jej přijde vzbudit: „Hošíčku, vstaň!“ Petříček odvětlí: „Ženo, ještě nepřišla má hodina!“

Jeden poustevník jde pouští a potká náhle lva. Pozvedne ruce k nebi a úpěnlivě volá: „Ach, Pane, vnukni této bestii křesťanské city!“ – A stane se zázrak: Lev padne na kolena a modlí se: „Ach, Pane, požehnej toto jídlo, které dostávám z tvé ruky!“

Na konci lidových misíí v jedné farnosti misionář oznamuje: Nyní posvětim obrázky, které jste si koupili. Držte je v rukou. Pak zvedněte růžence. A pak zvedněte k nebi i kříže. Jeden muž poslušen těchto slov, zvedl vzhůru svou ženu.

Adam se ptá Boha Stvořitele: „Hospodine, proč jsi stvořil Evu tak krásnou?“

„Aby se ti líbila“, zaznělo z bílého oblaku. „A tak proč jsem tě stvořil tak hloupého?“ naléhá vyčítavě Adam. „Aby ses líbil sám sobě“.

U nebeské brány se setká farář a řidič autobusu. Farář se hrne do brány první. Svátý Petr ho zadrží: „Dej přednost jemu!“ Na udivený pohled faráře svátý Petr dodává: „Když jsi kázal Boží slovo, všichni klímali nebo spali. Zatímco když on řídil autobus, všichni se modlili, dokonce i ateisté!“

První lidé, podle Písma svatého žili více než 900 let. Jak to bylo možné? – „No jasné! Tehdy ještě nebyli lékaři, aby jim pomáhali brzo umřít.“

„Proč kohout kokrhá tak brzo ráno, ještě před svítáním?“ – „Protože, když se probudí slepice, nemůže už ani zobák otevřít“.

Jeden muž čeká na ulici na trnavaj. Vtom ho kdosi strhne zpátky, když chtěl právě vykročit. Tesně před ním se mihlo auto, řítící se velkou rychlostí. Jistě by ho srazilo. Obrátil se a nikoho neviděl, ale přesto děkoval neznámému. Situace se opakuje při jiné příležitosti. Kráčí podél propasti a zakopne, tu ho kdosi zadrží, takže nepadne dolů. Tentokrát zvolá: „Kdopak jsi ty neviditelný?!“ - „Já jsem tvůj anděl strážný!“ „Děkuji ti, můj drahý anděle strážný, ale řekni mi, sakra, kdes byl, když jsem se ženil?“

Jaký je rozdíl mezi nebem a peklem?“ - „V nebi je italská kuchyně, anglická policie, administrativa německá. V pekle je anglická kuchyně, němečtí policisté a italská administrativa.“

Jeden student se vrátil po zkoušce domů a ustaraní rodiče se ho ptají, jak dopadl. „Myslím, že velmi dobře. Profesori se chovali zbožně. Kladli mi otázky a po každé mé odpovědi spínali ruce jako v modlitbě a vzdychali: Bože můj! Bože můj!“

Na teologické fakultě: „Který je svátý patron studentů teologie?“ No přece, svátý Josef!“ „Jak to?“ – „Protože se mu dostalo zjevení ve spánku“.

Benedikt XVI. jistě vícekrát zakusil vtipy kardinála Špidlíka, ale zůstaly mezi čtyřma očima. Pouze jediný je znám, a to z kázání před začátkem konklave v němž byl pak Benedikt XVI. zvolen nástupcem sv. Petra. Více než půlhodiny kladl kardinálům na srdce, aby se otevřeli působení Ducha svatého a zvolili toho, kterého vybral On, aby vedl Kristovu církev. Na tvářích přítomných kardinálů se zrcadlilo uspokojení nad teologickou úrovní i mystickým obsahem kázání. Ale to by nebyl Špidlík, aby neskončil vtípem. Zakončil vzpomínkou na domov.

„U nás na Moravě je už zakořeněný zvyk, že mužové během kázání vyjdou z kostela a venku se radí, vyměňují názory, agitují i hádají. Jak pan farář skončí kázání, vejdou do kostela a zapojí se do slavení eucharistie. V konklave je to jednodušší. Kardinálové vykážou katzatele za dvěře a mohou začít rokovat a volit. Amen.“

20. dubna 2010 v basilice sv. Petra, při pohřebním elogiu na Tomáše kardinála Špidlíka Benedikt XVI. vytříbeně fomruoval jeho smysl pro humor: „Uslyšet Boží vůli z úst Jeho samého je nezměrný dar. Myslím, že velcí mužové víry žijí ponořeni do této milosti, mají dar vnímat pravdu se zvláštní silou a tak mohou procházet i těžkými zkouškami, jako jimi prošel otec Tomáš Špidlík, bez ztráty důvěry a **dokonce si přítom uchovat smysl pro humor**, což je určitě znamením inteligence, ale také opravdové vnitřní svobody. Z tohoto hlediska byla zřetelná podobnost mezi naším zesnulým kardinálem a ctihodným Janem Pavlem II.: oba byli vtípní a dovedli žertovat, protože měli nelehké a z určitých hledisek podobné mládí. Prozřetelnost je svedla dohromady a spolupracovali na dobrou církev především v tom, aby se naučila plně dýchat „oběma plicemi“, jak rád říkával slovanský papež.“